

Ob praznovanju 150-letnice Župnije Mirna

prijazno povabljeni na

predavanje Marka Kapusa
Zgodovinski oris Župnije Mirna

**v petek, 26. oktobra, ob 19. uri,
v cerkev sv. Janeza Krstnika na Mirni.**

Na prireditvi bo sodeloval

ANSAMBEL
ZA STARO GLASBO
**CAPELLA
CARNIOLA**

MARTA MOČNIK PIRC / sopran
KRISTINA MARTINC / kljunaste flavte
JANEZ JOCIF / krumhorn, portativ, lajna, mandora, oprekelj, spinet

Nocojšnje predavanje je bilo napovedano z naslovom Zgodovinski oris župnije Mirna. To naj bi pomenilo, da bom predstavil glavne značilnosti župnije v nekem časovnem obdobju. Zdi se mi potrebno, da dodam še podnaslov – H koreninam mirnske župnije. Ker mi gre v resnici za odgovor na vprašanje: Kaj 'drži pokonci' Mirno in njeno župnijo.

Pomemben delež pri mojem predavanju ima mag. France Baraga, odličen poznavalec Mirne, avtor treh knjig o gradu Mirna, ugleden arhivar, uredil je novomeški kapiteljski arhiv, avtor Gradiva za slovensko zgodovino v srednjem veku, listine 1246 – 1255. Dobra četrtina zbranega gradiva v tem predavanju je njegovega. Z njim si upam reči, da je predavanje pridobilo na tehtnosti.

Mirnska cerkev se postavlja v skupino najvrednejših umetnostnih spomenikov na Slovenskem s freskami. V prezbitteriju jih je poslikal Mojster Bolfgang, v ladji so delo več rok, med njimi je prepoznan Podpeški mojster, skrite pod beležem na stenah prezbitterija pa je naslikal Seppe Grassmück. Prve ohranjajo dokazila za zgodovino glasbe, druge iz začetka 16. stoletja pa z znamenjem enoroga namigujejo na znamenito plemiško rodbino Gallov in s portretom glumača s kraguljčki naznanjajo prihod renesančnega humanizma.

V letih 1931-1932 je notranjost cerkve poslikal Pražan Seppe Grassmück. Slike so bile pri obnavljanju cerkve leta 1968 preslikane, a pod preslikavo sta se ohranili slikarji v prezbitteriju, ki sta bili izvedeni al fresco, to sta Obglavljenje Janeza Krstnika in Marijino obiskovanje. Z njimi je v zatišje naše osamljene dežele, v času, ko se je ostala Evropa oplajala ob najnovejših stilnih tokovih, Seppe Grassmück posredoval vplive znamenite "École de Paris", ustanovljene leta 1912 v Parizu, kateri so takrat pripadali najmodernejši evropski slikarji s Picassom, Modiglianijem in Chagallom na čelu.

Freske na stropu prezbitterija so evropsko pomemben spomenik, meni Janez Höfler, eden naših najeminentnejših poznavalcev evropskega srednjeveškega freskantstva pri nas:

Če se naše stensko slikarstvo 15. stoletja lahko s čim pohvali pred širšo javnostjo, z nečim, kar bo zrcalilo tako specifičnost naših umetnostnih teženj kot tudi doseženo stilno stopnjo evropskega slikarstva in kar bo hkrati vzdržalo obča merila kakovosti ... potem so to svetniške postave z oboka prezbitterija župne cerkve na Mirni na Dolenjskem, delo Mojstra Bolfganga ... problemski pendant arhitekturi ladje kranjske župnijske cerkve.

Mojster Bolfgang je uporabil že uveljavljen, vendar nekoliko razširjen ikonografski program, ki mu ga je omogočal podaljšan prezbitterij z zvezdasto rebrastim obokom. Na osrednjem obočnem polju je podoba prestolujočega

Kristusa. Okoli njega so razvrščeni simboli evangelistov, Matej, Luka, Marko in Janez, in zahodni cerkveni očetje, Gregor, Hieronim, Ambrož in Avguštín. Ob Kristusu je upodobljena Marija z detetom in okoli nje mučenice Doroteja, Barbara, Katarina in Marjeta. V preostalih krakih zvezde so muzicirajoči angeli z glasbili.

Slednji predstavljajo pravi poznosrednjeveški orkester, ki ga sestavljajo dve trobenti, dude pavke, tromba marina, rebek, portativ, oprekelj, zvončki, čembalo, dvojnice, harfa, lutnja in kraguljčki, je zapisal Janez Jocif, vodja ansambla za staro glasbo Capella Carniola, ki ga v moje veliko veselje danes gostimo v mirnski cerkvi.

Likovne predstavitve instrumentov iz tega časa na naših tleh so izredno pomembne, saj predstavljajo poleg nekaterih pisnih omemb, npr. v znamenitem popotnem dnevniku Paola Santonina, tajnika oglejskega patriarha, praktično edini vir za proučevanje naše srednjeveške glasbene izvajalske prakse. Fresk seveda ne moremo jemati za neizpodbiten dokaz, da so bili upodobljeni instrumenti pri nas tudi v praktični uporabi. Pri Bolfgangu moramo biti v zvezi s tem pozorni tudi na likovne spodbude, prevzete iz tujine, med katerimi se je morda znašel tudi kakšen glasbeni instrument. Nasprotno pa nam njegova zelo nazorna upodobitev slovenskega srednjeveškega opreklja dokazuje dobro poznavanje glasbene prakse domačega prostora. Gre namreč za instrument, ki je v tem času značilen izključno za slovenski etnični prostor in ga ostala Evropa v tej obliki ne pozna. Nocoj boste na glasbeni poti ansambla Capella Carniola od srednjega veka do baroka slišali tudi oprekelj in portativ, ki ju je mojster Winfried Goerge iz Freisinga na Bavarskem rekonstruiral prav na podlagi mirnskih fresk.

CAPELLA CARNIOLA

Carmina burana, XIII. st.:
FULGET DIES CELEBRIT (glas, krumhorn,
kljunasta flavta)

Libre Vermel, Španija, XIV. st.:
MARIAM MATREM (glas, portativ)

15. aprila 1016 je rimski cesar Henrik II. podaril grofu Viljemu na prošnjo svoje soproge cesarice Kunigunde ter po posredovanju kölnskega nadškofa Heriberta in bamberskega škofa Eberharda in v spomin na Hemo, njegovo mater in svojo sorodnico, ki mu je s svojim sinom zvesto služila, 30 kraljevih kmetij v Drešinji vasi in nekdanjo kraljevo posest med rekami Savo, Savinjo, Sotlo in Mirno (Nirine) v Savinjski pokrajini in v Viljemovi grofiji skupaj z vsemi pritiklinami, med katerimi je tudi pravica do ribolova, lova in pobiranja mitnine. Z darovano zemljo lahko grof stori, kar želi, lahko jo proda, zamenja ali obdrži.

Citirana listina, ki se nahaja v Koroškem deželnem arhivu v Celovcu, je sicer ponaredek, vendar podelitev sama ni vprašljiva. Iz besedila listine, v kateri je 30. decembra 1028 cesar Konrad II. potrdil tri starejše darovnice, med katerimi je na prvem mestu (šele kasneje ponarejena) omenjena darovnica iz leta 1016, je razvidno, da navedba darovane posesti v kasneje ponarejenih listinah ni ponarejena. Krški škofiji je bilo veliko do tega, da se ve, da ustanovno premoženje škofije ni poklon salzburškega nadškofa Gebharda, ustanovitelja škofije, marveč dediščina Heme Krške, ki je to premoženje dobila od cesarja. Ponaredek ni nič drugega kakor prepis originalne listine, s katere je bil vzet tudi pečat, s poznejšim vstavkom imena Heme Krške in njenega namišljenega sorodstva s cesarjem.

V darovnici cesarja Henrika II. iz leta 1016 vidi zgodovinar Janez Höfler teritorialno osnovo pražupnije Šentvid pri Stični, pod katero so po njegovih najnovejših raziskavah nekoč spadali tudi Šentrupert, Dobrnič in Trebnje. In pa seveda Mirna.

Najstarejša znana omemba Mirne se veže na reko Mirno. Kasnejše oblike imena reke so Niringa (1130), Neiringen (1252), Nerein (1436), Neyring (1436) in Neyrin (1467).

Grad Mirna se prvokrat omenja kot »Nideke«, v listini, ki je po mnenju zgodovinarjev nastala med letoma 1168 in 1180. Listina je ohranjena v prepisu in se nahaja v Avstrijski Nacionalni knjižnici na Dunaju.

Stiški opat Aldeprand poklanja Mihaelu, gradbeniku samostanske cerkve v Stični, posestvo v Lahovčah pri (Zgornji) Dragi in ureja pravni položaj njegovih otrok iz zakona z ženo Matildo. Med pričami se poleg menihov omenjajo Majnhard z Mirne (de Nideke), Wiker iz Ljubljane in Hartman z Reifensteina na Tirolskem.

Naslednja imena gradu so: Nidegge (1211), Nidech (1215), Nidekk (1220, 1265), Nidecke (1226), ponovno Nideke (1246), Nidekh (1250), Nidech (1250, 1261, 1275), Nidek (1268), Neydekh (1275), Nedeck (1335), Naydek (1337).

Vas Mirna pod mirnskim gradom se imenuje »villa Nayrin« (1340) oziroma »de Nayrim« (1341), kot beremo v Gradivu za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500), ki ga je leta 1975 izdal Milko Kos.

Cerkev sv. Janeza na Mirni se prvič omenja v listini, ki je bila izdana 14. junija leta 1265:

Ulrik III. Spanheimski, vojvoda Koroške ter gospod Kranjske in Slovenske marke, naznanja, da nimata ne on ne njegov deželni sodnik nobene sodne oblasti na zemlji freisinške cerkve, to je ne v Gutenwerdu ne drugod po Slovenski marki, izvzeti so samo primeri krvnega delikta, tatvine in posilstva. Dano v cerkvi sv. Janeza blizu gradu Nidekk (Mirna).

S to listino Ulrik III. Spanheimski omejuje svojo sodno oblast na območju freisinške cerkve v Gutenwerdu in drugod po Slovenski marki izključno na primere krvnega delikta, tatvine in posilstva. Obenem se odpoveduje tudi nekaterim s sodstvom povezanim dajatvam. Na vprašanje, zakaj Ulrik III. ni izdal listine na mirnskem gradu, ampak raje v cerkvi pod gradom, zgodovinarji še niso dali odgovora. Ker je bila listina izstavljena za freisinško škofijo, je morda datacija v cerkvi dajala temu dejanju primernejši okvir, ni pa izključena tudi možnost, da bi bila to posledica kakega spora.

O tej listini je pisal tudi Marko Marin v 2. številki revije Speča lepota leta 1997:

Predno so se začele politične homatije za prestol nemško-rimskega cesarstva, je vladal na Kranjskem koroški vojvoda Ulrik III. Spanheimski. Dolžnost je prevzel po svojem očetu Bernardu in je vladal razmeroma malo časa, samo 13 let, od 1256 do 1269. Vendar je v tem času zapustil nadvse dragoceno zgodovinsko listino ... s katero je potrdil sodnijske in ostale svoboščine v Slovenski Krajini nasproti deželnim stanovom. Listino je izdal v cerkvi sv. Janeza Krstnika, ki stoji poleg gradu na Mirni, »datum iuxta castrum Nidekk in ecclesia sancti Johannis«.

Ulrik III. Spanheimski je takrat upravljal na Kranjskem spanheimske posesti, katerih sedež je bila Ljubljana, nahajale pa so se še okrog gradu Sostro pri izlivu Ljubljanice v Savo, Kravjeka in Mokronoga. Središče njihove posesti na Dolenjskem je bila Kostanjevica. V teh krajih se je tudi najraje zadrževal. Zborovanje je najbrž že znamenje časov, ko se bo sprožil boj za njegovo dediščino, saj se je vedelo, da nima otrok, in da je zadnji svojega rodu ...

Politični vpliv mirnskih gospodov je moral biti izredno močan, da je Ulrik III. izbral prav ta kraj za pravno urejanje svojih pravic. Bodisi da so bili prav mirnski gospodje, ki so mu te pravice oporekali, ali pa da so ga kot člani deželnih stanov v njegovih pravicah podpirali.

Tudi navedba bližine gradu potrjuje, da je bil grad ... v tem času pozidan v resno srednjeveško grajsko arhitekturo, ki je tudi v političnem smislu vojaško obvladovala ta ... del Mirnske doline.

Ta listina ima za nas več pomenov: prvi je gotovo ta, da se prvič omenja cerkev sv. Janeza Krstnika, drugi, da je imenovana kot 'cerkev', kar pomeni

zidano in ne leseno stavbo, in tretji, da je stala poleg gradu Mirna, ki se tukaj drugič v listinah imenuje kot grad.

Za čas nastanka cerkve nam lahko pomaga tudi patrocinij, posvetitev cerkve določenemu svetniku. Pri izbiri patrocinija ni vladala slepa slučajnost. Vsaka doba časti svoje svetnike. Tako lahko sklepamo iz nastanka cerkvá o razprostranjenosti čaščenja svetnika oziroma iz dobe največje popularnosti patrona nastanek cerkve. Patronicij Janeza Krstnika spada v najstarejšo dobo pokristjanjevanja Slovencev. Krščanstvo so pri nas širili v 8. in 9. stoletju predvsem oglejski in salzburški misijonarji, ki so širili kult Janeza Krstnika kot zaščitnika prvih krstilnic. Prve krstilnice, posvečene Janezu Krstniku, so stale običajno ob rekah in jezerih in le v izjemnih primerih na hribih. V mirnskem primeru velja opozoriti še na ustno izročilo, po katerem je krstilnica stala na desnem bregu reke Mirne, ob prehodu preko mosta sredi vasi, na kraju nekdanje javne tehtnice, in je bila lesena.

V 9. stoletju so se misijonska središča že preoblikovala v urejeno cerkveno-pravno strukturo. V ta čas spada tudi največji razmah čaščenja Marijinega vnebovzjetja pri nas. Josip Gruden meni, da so imele župnijske cerkve navadno patrocinij Marijinega vnebovzjetja, krstilnice pa Janeza Krstnika, in pri tem navaja kot primer župnijo Trebnje. To torej pomeni, da je bila trebanjska župnijska cerkev matična cerkev krstilnice sv. Janeza Krstnika na Mirni.

Župnija Trebnje, ki se omenja že leta 1163 in je bila v lasti oglejskih patriarhov do leta 1448, je najverjetneje nastala sredi ali v drugi polovici 11. stoletja na ozemlju koroških Trebanjcev, posestnikov starega trebanjskega gradu. Ni zavrèi misli, da je bila tu stara lastniška cerkev v okviru šentviške pražupnije, morebiti pa celo neko zelo staro cerkveno središèe, kot bi bilo mogoèe sklepati po odkritem staroslovanskem grobišču iz obdobja kottlaške kulture.

Za cerkev sv. Ruperta v Šentrupertu poznamo prvo listinsko omembo sicer šele iz leta 1163, ko je v njej (apud Crilog in ecclesia S. Ruberti) oglejski patriarh Ulrik II. sklical kapiteljsko posvetovanje. Po tem lahko sklepamo, da ta stavba ni mogla biti skromna, saj je bila sedež takrat ene najveèjih župnij na Slovenskem, katere zaèetek moramo sodeè po listini iz leta 1044, v kateri Hema Krška podeli »vas Škrljevo in nekaj drugih vasi« krškemu samostanu, iskati v sredini 11. stoletja.

Glede na patrocinij sv. Janeza Krstnika Janez Höfler domneva, da je bila to prvotno stara krstna cerkev šentrupertske župnije. O tem, kdaj je bila zgrajena, lahko samo ugibamo. Glede na okoliščino, da je mirnski grad pripadal Višnjegorskim kot dedičem Heme Breško-Seliške, smemo prav tu iskati razlog za

njeno zgodnjo postavitvev, čeprav jo od matice v Šentrupertu loči nekaj kilometrov.

Marko Marin meni, da je krstilnica na Mirni služila krščevanju v obeh omenjenih pražupnijah, šentrupertski in trebanjski.

Na današnji župnijski cerkvi na Mirni ni dokazil, da bi to lahko bila tista cerkev, v kateri je Ulrik III. Spanheimski izdal omenjeno listino. Cerkvi iz leta 1265 ni mogoče dokazati niti lokacije niti oblike niti možnosti, da bi v zdajšnjo cerkev prezidali prejšnjo, manjšo. Morala pa je biti dovolj velika, saj je v listini imenovana 'cerkev' in ne 'kapela'.

CAPELLA CARNIOLA

Piae cantiones, 1582:

VERBUM CARO FACTUS EST (glas, srednjeveški oprekelj)

Piae cantiones, 1582:

CONGAUDEAT TURBA FIDELIUM (glas, mandora, kljunasta flavta)

Naslednjo informacijo o cerkvi na Mirni imamo na originalni pergamentni listini iz leta 1463, ki je bila izdana na dan sv. Antona, 17. januarja, in jo hrani novo-meški Kapiteljski arhiv:

Jakob, Marin Stučić (Stutschitsch) in Marin »Schuster« (čevljar), ključarji cerkve sv. Janeza v Mirni (zu Neydekh), izpričujejo, da sta v Leskovcu dve kmetiji – na eni živi Gregor, na drugi pa »Dolgi« Matevž – ki ju je zastavil Krištof Mindorfer Hansu Pomunderju za 68 mark dunajskih denaričev. Hans Pomunder pa ju je z zastavnim pismom vred podaril za blagor svoje duše cerkvi sv. Janeza v Mirni in tamkajšnji soseski ter ključarjem za pomoč pri gradnji cerkve. Ti so ju v svojem imenu in v imenu naslednikov in celotne občine skupaj z zastavnim pismom zastavili šentrupertskemu župniku Hansu Harrerju, predstojniku bratovščine svete Trojice pri cerkvi sv. Antona v Novem mestu, in vsem njenim članom za omenjeno vsoto 68 mark, vendar s pridržkom, da ju Krištof Mindorfer ali njegovi dediči v času štirinajst dni pred jurjevim ali po njem lahko dobe nazaj za enako vsoto. To izpričuje z listino, pečateno s pečatoma Nikolaja s Kozjaka in Friderika Pragerja.

V zvezi s to listino ugotavlja Janez Höfler, da je glede na ta zgodovinski podatek prezbiterij v cerkvi sv. Janeza Krstnika na Mirni nedvomno zgrajen okoli leta 1463.

Mirnska cerkev je bila organizacijsko ločena od sedeža župnije, v svoji samostojnosti je bila omejena, to pa ne pomeni, da je bila kot duhovnija in kasneje

vikariat nepomembna in zato tudi kot 'cerkev z omejenimi potrebami' manj ambiciozno grajena in opremljana, kot taka pa naj danes ne bi predstavljala pomembnejšega spomenika sakralne dediščine na Slovenskem.

Današnja cerkev predstavlja sorodno stavbno kvaliteto kot šentrupertska, kar je povezano tudi z imenom Hansa Harrerja, župnika v Šentrupertu v letih 1450 in 1474, ki je listinsko vpleten v gradnjo obeh gotških cerkva, šentrupertske in mirnske. Zdajšnja mirnsko cerkev so zidali v drugi polovici 15. stoletja v dveh bližnjih, vendar stilno različnih obdobjih. Okoli leta 1463 je bilo zgrajeno svetišče s tristranim zaključkom in zvezdasto rebrastim obokom, istočasno s spodnjim delom zvonika, ladja pa je bila končana do leta 1498, kakor dokazuje letnica, vklesana na kamnu na južni steni, desno od današnjega gotškega portala, in istočasno tudi mrežasto rebrasto obokana.

V tlorisni zasnovi je opaziti za tisti čas dovolj nenavaden koncept enotne prostorske zamisli, kjer je prehod iz svetišča v ladjo komaj zaznamovan, bolj z različnima stavbnima delavnicama kakor s stilnimi zahtevami časa, in v katerih je v takih prostorskih rešitvah zajeta dovolj napredna ambicija modernejšega razvojnega stavbarstva. Tudi v nadgradnji je opaziti, kako se kipenje kvišku umirja in obočni loki niso več šilastoločno ostri, temveč prehajajo k polkrožnim, banjastoločnim oblikam. Očitno se kažejo v tej, sicer vaški, toda za tisti čas zelo napredno usmerjeni gradnji sakralne arhitekture, stilne tendence, ki zasledujejo cilje poenotenega prostora, ki ga je v gotiki prva uresničila Sainte Chapelle v Parizu, zgrajena med leti 1246 in 1248, in napovedala ves nadaljnji razvoj gotške sakralne arhitekture, katerega odmevi so vidni, sicer pozno, tudi v mirnski cerkvi.

Kot prvega znanega duhovnika na Mirni navaja Anton Koblar v svojih Drobtinica iz furlanskih arhivov Matija (Marina), ki je bil leta 1477 duhovni pomočnik (socius animarum) šentrupertskega župnika Jakoba Auerspergerja. Da je Mirna v srednjem veku spadala pod Šentrupert, ugotavlja Janez Höfler tudi na osnovi listine o delitvi turjaških posesti z dne 22. julija leta 1467, ko se tu (zu Neydegk hie dysselb der Neyrin) omenjajo desetine od osmih kmetij.

Leta 1600 je bil po navedbi Antona Koblarja v Drobtinica iz furlanskih arhivov na Mirni vikar Ivan Butalec (sub Naydek). Po tem lahko sklepamo, da je bila Mirna konec 16. stoletja že vikariat. Po šematizmih ljubljanske škofije pa naj bi bil vikariat na Mirni ustanovljen leta 1620. V opombi k letnici 1620 šematizmi dodajajo, da je bila Mirna leta 1617 kot vikariat trebanjske župnije dodeljena stiškemu samostanu.

26. oktobra 1617 je Ferdinand II., češki kralj in avstrijski vojvoda, svojo patronatsko pravico nad župnijo Trebnje poklonil stiškemu samostanu. Povzemimo Jožeta Mlinariča, ki o tem piše v monografiji Stiška opatija 1136 – 1784:

Stiški opat Jakob Reinprecht, ki je imel velike izdatke s prezidavami samostana, si je skušal pridobiti dohodke trebanjske župnije. Zato je leta 1617 prosil nadvojvodo Ferdinanda II., naj bi njegovi ustanovi podelil patronatske pravice nad župnijo, s čimer bi si pridobil še pravice nad vikariatom sv. Janeza Krstnika na Mirni in sv. Križa v Gabrovki pri Litiji. Opat v svoji prošnji izrecno navaja, da mu gospodarski razlogi narekujejo, da je za to zaprosil deželnega kneza. Omenja, da ima samostan dohodke tudi na krajih, ki so zelo oddaljeni od Stične, in da zato ob prevažanju pridelkov vsako leto utrpi veliko škode, saj med potjo nima možnosti spraviti pridelkov na varno. Nadvojvoda ga je uslišal ter samostanu podelil patronatske pravice, vendar pod pogojem, da skrbi za primerno duhovščino na župniji. Župnija je prišla za trajno kot inkorporirana dušnopastirska postojanka v roke Stične v letu 1663 pod cesarjem Leopoldom I., potem ko sta se zanj brez uspeha potegovala novomeški kapitelj in celó reinski samostan.

Kdaj je prišla cerkev sv. Janeza Krstnika pod župnijo Trebnje, ni znano. Prvi zanesljivi podatek o tem imamo iz leta 1581v Bizancijevem popisu cerkva na Kranjskem. Poleg cerkve sv. Janeza Krstnika najdemo v omenjenem popisu pod župnijo Trebnje tudi kasnejše podružnice mirnske župnije: kapelo sv. Martina na Lanšprežu, cerkev sv. Helene in cerkev sv. Martina v Ševnici, pa tudi cerkev sv. Marjete v Tihaboju, ki je bila pred tem v vikariatu Mirna, cerkev sv. Petra na Žunovcu pa je bila v omenjenem popisu pod župnijo Šentrupert na Dolenjskem.

Ko se je Mirna iz duhovnije razvila v vikariat, so cerkev sv. Janeza Krstnika do leta 1690 barokizirali: ostro so začrtali prehod med svetiščem in ladjo z močnim baročnim slavolokom in v ladji na vsaki strani prizidali cerkvi stranski kapeli, zvonik pa je dobil čebulasto baročno streho. Takrat je cerkev zgubila tudi vso dotedanjo opremo, ki je bila zamenjana z baročno, od katere pa se je ohranil samo izredno lep kip bičanega Kristusa.

Vikariat Mirna je bila leta 1788 del dekanije Trebnje, skupaj z župnijama Trebnje in Dobrnič, vikariatoma Št. Lovrenc na Temenici in Sv. Križ ob Turnu ter lokalijami Ajdovec, Čatež pod Zaplazom in Sela pri Šumberku, Šentrupert pa je bil tedaj dekanat z župnijami Šentrupert, Mokronog, Trebelno in Polšnik ter vikariati Dole, Šent Janž in Sv. Trojica. Od 1764 do 1782 je bil na Mirni župni vikar Jurij Likovizh. Tudi vsi ostali dušni pastirji do ustanovitve župnije na Mirni so se imenovali župni vikarji, župnijski vikarji ali celo župniki vikarji: Frančišek Gartner (1782 – 1796), Makovec Aloisus (1796 – 1802), Frančišek

Ksav. Kramer (1802 – 1825), Anton Skerjanz (1826 – 1831) in Jakob Hozhevar (1832 – 1849).

Sredi 19. stoletja je postala mirnska cerkev za opravljanje župnijskih nalog premajhna. Podaljšali so jo za 7 metrov, dobila je pevski kor in fasadni izgled iz južne strani. Na severni strani je bila prizidana zakristija, streha na stolpu in dekoracije zvonika so dobile današnjo obliko, okna krogovičje, južna stena nad glavnim vhodom rozeto in južna kapela trikotni zaključek z novogotskimi ornamenti in rozeto. Vsa ta dela je med leti 1850 in 1857 vodil Italijan Giovanni B. Pascoli.

Leta 1764 je požar na Mirni uničil župnišče, z njim pa so zgorele tudi vse arhivalije. Nekaj let pred tem je požar uničeval v Trebnjem, kjer bi bilo tudi pričakovati kakšen podatek o mirnski cerkvi, z ozirom na to, da je bila mirnska cerkev trebanjski vikariat. In ko je bila inkorporirana k stiškemu samostanu, bi smeli pričakovati kakšno listino tam, a kar se je ohranilo, so poslali po drugi svetovni vojni v Rein. Pot do arhivskih virov je postala tako zahtevnejša.

Med pisanimi viri, ki so tudi zelo redki, so omembe vredni zapiski župnika Franca Jarca. Tu so še vizitacijski zapisniki goriškega nadškofa Attemsa, ki mirnsko cerkev ob vizitaciji 25. septembra 1752 imenuje vikariatna cerkev, in ljubljanskega škofa Antonija Alojzija Wolfa, katerega vizitacijski zapisniki so izjemen vir za versko, družbeno in umetnostno zgodovino 19. stoletja. Pomemben pisani vir v vsaki župniji je tudi župnijska kronika. Na Mirni je zelo skromna, a nekaj radovednosti lahko v njej le potešimo:

Vasi je pripadalo v tedanji mirniški vikariat do okoli 1800 veliko več, nego jih je pa sedaj, in sicer: Tihaboj, Pečice, Lukovica, Bergles (vsi ti kraji so sedaj v župniji sv. Križa pri Litiji), Slepšek, Log, Pugled, Ostrožnik, Ribjek (sedaj v župniji Mokronog) in Križni vrh (sedaj Čatež pod Zaplazom) ... Sedaj je le še 23 vasij v župniji ... Župnijski podružnici sta sedaj le dve: Matere Božje vnebovzete na Ševnici ... in pa sv. Helene z župnijskim pokopališčem v vasi Sv. Helene ... Do okoli leta 1880 so bile tukaj štiri podružnice, omenjeni dve in cerkvi v Slepčjeku (sedaj pod Mokronog) in v Tihaboju (sedaj pod Sv. Križ). Imamo tudi kapelico sv. Ane ob gori Debenec, kapelico sv. Nikolaja v gradu Mirna, katera je pa žalibog precej opuščena in skoro docela opuščeno kapelico v Lanšprežu.

Po pisavi sodeč je citirani zapis v kroniki delo Antona Kocjančiča, ki je bil župnik na Mirni v letih od 1904 do 1916, torej v času, ko so uredili okolico cerkve z dohodnimi stopnicami, kakršne so še danes, in s tem utrdili južni fasadni izgled. To je bilo leta 1913. Drugo leto bomo praznovali njihovo stoletnico.

Leta 1984 je bila iz župnije Šentrupert v župnijo Mirna *prefarana* podružnična cerkev sv. Petra v Žunovcu, kakor beremo v Vprašalniku za Letopis Novo mesto.

CAPELLA CARNIOLA

Oswald von Volkenstein (1376 ali 1377 - 1445):
DO FRAIG AMORS (glas, lajna, kljunasta flavta)

Anonymus, 16. st.:
PIVA

Prvič se Mirna imenuje župnija za časa Ilirskih provinc v škofijskem šematizmu iz leta 1813. Pod francosko upravo so bile vse kaplanije ukinjene oziroma preimenovane v župnije. Te so bile razvrščene v tri razrede: prvega, drugega in tretjega reda. Nekdanje samostojne župnije so bile povečini preimenovane v župnije prvega reda s po dvema kaplanoma, imenovanima prvi in drugi vikar. Nekdanji vikariati so postali župnije drugega reda s po enim kaplanom oziroma vikarjem. Nekdanje lokalije pa so postale župnije tretjega reda, praviloma brez kaplana. Ta sprememba je bila z odhodom Francozov še istega leta tudi ukinjena.

Kot samostojna župnija obstaja Mirna od 25. oktobra 1862 dalje. Takrat je bila v skupini 45 vikariatov obenem z drugimi preimenovana v župnijo.

Okrožnica št. 855 škofa Jerneja Vidmarja o preimenovanju vikariatov v župnije se glasi:

Šematizem ljubljanske škofije (Catalogus cleri) navaja več kuracij pod imenom župnijski vikariat (vicariatus parochialis). Besedilo tridentinskega koncila s sedmega zasedanja De reformatione v tretjem poglavju se ne nanaša nanje, saj imajo njihovi predstojniki vse pravice in dolžnosti, ki spadajo k bistvu župnikove službe, a do župnij, iz katerih so se ločili, tudi nimajo odnosa, ki bi dajal besedi vikariat zgodovinski pomen. To do sedaj običajno poimenovanje omenjenih kuracij torej niti v cerkveni niti deželni zakonodaji nima drugega pomena kot dosedanjo rabo, medtem ko se v drugih katoliških škofijah na ta način ne pojavlja. Dejansko več teh vikariatov tako po številu duš kot po dohodkih prekaša kuracije, ki nosijo ime župnija.

V polnomočju, ki mi kot škofu pristaja, zato odrejam, da se vsi župnijski vikariati, ki jim ni mogoče dokazati vikariatske odvisnosti, poslej imenujejo župnije, njihovi duhovni predstojniki pa župniki, in pod tem imenom naj jih vodijo tudi vsi javni spisi.

Ta sprememba imena, ki je utemeljena v cerkveni zakonodaji, se ne dotika nobenih dosedanjih pravic in ne utemeljuje nobenih iz tega imena izhajajočih zahtev do dajatev ali pristojbin. Vsi dosedanji odnosi, pravice in obveznosti

ostajajo nedotaknjeni, le ime župnija ali župnik bosta stali na ustrezni strani ter v abecednem seznamu novega šematizma namesto vikariat in vikar.

S to okrožnico so preimenovani naslednji vikariati nekdanje ljubljanske škofije v župnije: Ambrus, Borovnica, Brezovica, Cerklje ob Krki, Dobovec, Dole pri Litiji, Godovič (sedaj v koprski škofiji), Gorenji Logatec, Hinje, Hotedršica, Kamna Gorica, Kresnice, Leskóvica, Leše, Lipoglav, Ljubljana-Črnuče, Loški Potok, Mirna, Nova Oselica, Ovsiše, Peče, Prečna, Prem (sedaj v koprski škofiji), Prežganje, Primskovo, Rakitna, Rovte, Sinji Vrh, Sodražica, Sorica, Sostro, Stara Oselica, Struge, Studenec, Sv. Križ-Gabrovka, Sv. Vid-Žilce, Šentjanž, Šentjošt nad Horjulom, Šentlambert, Šentlovrenc, Št. Peter-Otočec, Špitalič, Tržišče, Vavta vas, Velike Lašče.

V 150-letni zgodovini so se na Mirni zvrstili naslednji župniki:

1. Franc Zhuk (ž. vikar župnik, 29. 8. 1849 – 1867)
2. Janez Müller (župnik, 1868 – 1877)
3. Lorenz Urbanija (župnik, 15. 6. 1877 – 24. 4. 1882)
4. Franc Jarc (župnik, brez pomočnika, 25. 4. 1882 – 1904)
5. Anton Kocijančič (župnik, 29. 4. 1904 – 9. 3. 1916)
6. Jožef Vrankar (20. 6. 1916 – 1929)
7. Jakob Širaj (17. 10. 1929 – 1961)
8. Janez Kokalj (1962 – 1968)
9. Danijel Kaštrun (1968 – 1971)
10. Janez Petek (1971 – 2002)
11. Gregor Kunej (2002 – 2006)
12. Robert Hladnik (2006 -)

Tu bomo končali. Pritrditi moram župniku Robertu Hladniku: *Na Mirni ni ustanove, ki bi neprekinjeno delovala toliko časa (kot cerkev).* Rad bi mu pritrdil, da *gledamo na to preteklost s spoštovanjem in hvaležnostjo*, a me obdajajo dvomi. In najbrž ne le mene. Cilj nocojšnjega predavanja je bil prav te dvome razkaditi.

CAPELLA CARNIOLA

Henry Purcell (1659-1695):

O LET ME WEEP (glas, kljunasta flavta, spinet)

Georg Friderich Händel (1685-1759):

MEINE SEELE HÖRT IM SEHEN (glas, kljunasta flavta, spinet)

Mirna, 26. oktobra 2012

Marko Kapus